

از زمان به قدرت رسیدن پوتین تاکنون اظهارنظرهای فراوانی راجع به وی و عملکرد چندماهه کاری وی ابراز شده است. برخی همچنان بر مرموز بودن شخصیت پوتین تأکید داشته و عده‌ای دیگر نیز وی را چهره‌ای ملی‌گرا و مقتدر دانسته و برخی دیگر نیز با استناد به برخی شواهد و استدلال‌های نه‌چندان محکم و مطمئن وی را عنصری غربگرا و حتی تربیت شده غرب معرفی می‌نمایند. بدون تردید بهترین راه برای کشف حقیقت و پی بردن به شخصیت پوتین، بررسی عملکرد وی طی این دوران می‌باشد که این امر بهترین گواه برای هرگونه ابراز عقیده می‌باشد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

الف) بُعد داخلی

۱. پیروزی در انتخابات ریاست جمهوری روسیه

مهمترین و روشن‌ترین موفقیت پوتین، پیروزی وی در انتخابات ریاست جمهوری می‌باشد که بیانگر اعتماد مردم به وی و سیاست‌های اعلام شده‌اش می‌باشد. این پیروزی از این لحاظ حائز اهمیت است که برخلاف دوره‌های قبل هیچ کمک خارجی، حمایت مالی و معنوی الیگارش‌ی و تبلیغات سرسام‌آور در موفقیت پوتین نقشی نداشته و وی در مقایسه با رقبای خود نیز کمترین هزینه انتخاباتی را نموده است.

۲. کنترل و اعمال نفوذ بر دومای دولتی

در دوره‌های قبلی همواره دومای روسیه در دست کمونیست‌ها بوده و آنان از اکثریت برخوردار بودند و بدین لحاظ نوعی کشمکش بین دوما و دولت به‌ویژه شخص رئیس‌جمهور وجود داشته که این امر مانعی بر سر راه دولت برای تصویب مصوبات خود بوده است. پوتین با درایت و ابتکار خود توانست کمونیست‌ها را از فراکسیون اکثریت خارج سازد و به‌گونه‌ای عمل نماید که هم قادر به ائتلاف با کمونیست‌ها در برابر راستگرایان باشد و هم در موارد مقتضی قادر به ائتلاف با راستگرایان در مقابل کمونیست‌ها باشد که به عنوان مثال می‌توان به ائتلاف حزب وحدت و حزب کمونیست در دوما در زمان تقسیم کمیته‌ها و همچنین تصویب معاهدات استارت ۲ اشاره نمود. بدین ترتیب پوتین با این تدبیر مشکلی برای تصویب پیشنهادات خود و لوایح دولتی در دوما نخواهد داشت.

۳. جنگ چچن

انجام عملیات نظامی در چچن و پیشبرد موفقیت‌آمیز آن یکی از جنبه‌های موفق عملکرد پوتین می‌باشد. وی تنها رهبر روسیه می‌باشد که با قاطعیت بر ضرورت ادامه جنگ تا نابودی کامل چریک‌های چچن و پیروزی نهایی تأکید نموده و در این راه حمایت مردمی را نیز به همراه دارد. طبق آمارهای منتشره، نزدیک به ۷۰ درصد مردم روسیه از عملیات نظامی در چچن حمایت می‌نمایند. نکته حائز اهمیت در این باره آن است که وی هیچ‌گاه تسلیم فشارهای غرب برای قطع درگیری‌ها نشده است و در مقابل این فشارها با قاطعیت ایستاده که می‌توان به موارد ذیل اشاره نمود:

- مقامات روسیه در مناسبات مختلف همواره مخالفت خود را نسبت به حضور غرب در چچن ابراز داشته و به درخواست غرب برای حضور مستمر و دائم در قفقاز شمالی پاسخ منفی داده و صراحتاً اعلام نمودند که اجازه دخالت خارجی در بحران چچن را نخواهند داد و حضور

ناظران بین‌المللی در قفقاز شمالی را تحمل نخواهند کرد.

- به دنبال تصویب مصوبه‌ای در مجمع پارلمانی شورای اروپا مقامات روسیه از جمله وزارت امور خارجه و دوما‌ی کشوری روسیه موضع سرسختانه و اعتراض‌آمیزی در قبال آن اتخاذ کردند و در این خصوص دوما‌ی کشوری بیانیه شدیداللحنی صادر نمود و موضع مجمع فوق را غیرموجه و غیرعادلانه خواند و هشدار داد تا زمانی که دست از تبعیض در قبال روسیه بردارد در کار آن مشارکت نخواهد کرد.

- به دنبال تصویب مصوبه اخیر در کمیسیون حقوق بشر سازمان ملل، ایوانف وزیر امور خارجه روسیه این اقدام را شدیداً محکوم و آن را خطرناک خواند. وی افزود کشورهایی که به نفع آن رأی دادند بزودی درک خواهند کرد مرتکب چه اشتباهی شده‌اند. وی به‌عنوان نمونه از انگلیس و اسپانیا یاد کرد که هر دو، مشکل جدایی‌طلبی دارند. اظهارات ایوانف شدیداً تهاجمی بوده و علاوه بر این رئیس کمیته بین‌الملل دوما نیز این اقدام را تلاش دیگر غرب برای ایجاد خلل در سیاست خارجی تهاجمی روسیه خواند.

- برخلاف گذشته، مقامات مسئول بارها نسبت به درج اخبار و گزارشهای نادرست و یا بر خلاف مصالح مورد نظر آنان در مطبوعات و رسانه‌های گروهی شدیداً هشدار داده و در این ارتباط می‌توان به هشدار کتبی اخیر وزارت مطبوعات به دو روزنامه کمرسانت و نوایاگازتا اشاره نمود و قبل از این نیز دبیر شورای امنیت ملی نیز در این باره هشدارهایی داده بود. مقامات روسیه این اقدامات را بدون توجه به درخواست‌های کشورهای غربی مبنی بر لزوم احترام به آزادی بیان و مطبوعات، صورت داده است.

- پوتین در سفر اخیر خود به انگلیس نه تنها از سیاست کشورش در چچن دفاع کرد؛ بلکه غرب را در موضع بدهکاری قرار داد و اظهار داشت که غرب به‌ویژه اروپا باید از روسیه به‌خاطر سیاستش در چچن تشکر نمایند.

- به‌طور خلاصه پوتین ضمن بی‌اعتنایی به مواضع غرب در قبال بحران چچن صریحاً

اعلام نموده در حال حاضر چچن اولویت اول روسیه است و مواضع غرب برای روسیه اهمیتی ندارد و بدون توجه به این مسأله سیاست روسیه در چچن ادامه خواهد یافت و در آینده قادر خواهد بود روابط با غرب را بهبود بخشد و از این بابت نگران موضعگیری‌های غرب نیست.

۴. بهبود وضعیت اقتصادی

شاخص‌های اقتصادی نشاندهنده بهبود وضعیت اقتصادی طی سه ماهه چهارم سال ۱۹۹۹ و سه ماهه اول سال ۲۰۰۰ می‌باشد. در سه ماهه اول سال جاری رشد اقتصادی ۷٪ بوده که در برخی شاخه‌ها حتی به ۱۰٪ نیز رسیده است. همچنین رشد صنایع نزدیک به ۱۲٪ و تورم نیز ۶٪ بوده که طی سالهای اخیر بی سابقه بوده است.

۵. افزایش حقوق بازنشستگان و پرداخت حقوق‌های معوقه

پوتین طی فرمانی به دولت مأموریت داد که تا نیمه آوریل تمام حقوق عقب‌افتاده کارمندان پرداخت شود که دولت این امر را به پایان رساند. همچنین به تازگی حقوق بازنشستگان نیز افزایش یافته است.

۶. تصویب معاهده استتارت ۲ و پیمان منع آزمایش سلاحهای هسته‌ای

تصویب دو معاهده مذکور که برای سالیان مدیدی به دلیل نفوذ کمونیست‌ها در دوما مسکوت مانده بود و یلتسین از متقاعد ساختن دوما برای تصویب آن عاجز مانده بود، موفقیت دیگری برای پوتین در صحنه داخلی و خارجی می‌باشد. این امر بار دیگر بر اعمال نفوذ و کنترل پوتین بر دوما صحنه گذارد و در بُعد خارجی نیز ضمن ارائه تصویری مثبت از روسیه بار دیگر آمریکا را در موضع دفاع و انفعال قرار داد. رئیس‌جمهور منتخب روسیه در این باره اظهار داشت: «حالا توپ در زمین آنهاست و ما فضای خوبی برای مانورهای دیپلماتیک و سیاسی در جهت

تقویت امنیت بین‌المللی به دست می‌آوریم». وی همچنین تأکید کرد اگر آمریکا قرارداد پدافند ضد موشکی را نقض نماید روسیه بلافاصله از قرارداد استارت ۲ خارج می‌شود. وزیر امور خارجه روسیه نیز در کنفرانس عدم اشاعه تسلیحات اتمی تأکید کرد چنانچه آمریکا ساخت سیستم پدافند ضد موشکی را آغاز نماید روسیه از ادامه مذاکرات خلع سلاح اتمی خودداری خواهد کرد. همچنین نیکلایف رئیس کمیته امنیت دوما وابسته‌های نظامی کشورهای خارجی را دعوت نمود و اظهار داشت: روسیه پیمان استارت ۲ را تصویب کرد ولی اگر آمریکا حتی یک تبصره آن را اجرا نکند ما از این پیمان خارج می‌شویم. لازم به ذکر است در متمم قرارداد استارت ۲ نیز خاطر نشان شده که این قرارداد در صورتی به مرحله اجرا درمی‌آید که طرف آمریکایی قرارداد سال ۱۹۷۲ و اصلاحات سال ۱۹۹۷ را تصویب نماید. گفتنی است اکثر افراد شرکت‌کننده در اجلاس شورای امنیت روسیه بر این نکته که این معاهده با منافع روسیه مطابقت دارد صحنه گذاردند.

۷. تصویب دکترین جدید نظامی

بر اساس دکترین جدید نظامی روسیه این کشور قادر خواهد بود که از سلاح اتمی در مواقعی که امنیت کشور به طور جدی مورد تهدید قرار گیرد، استفاده نماید. همچنین روسیه این حق را خواهد داشت که استفاده کننده نخست از سلاح اتمی باشد که به این ترتیب روسیه در سیاست قبلی خود که نسبت به آمریکا تدافعی بود تجدیدنظر نموده و بدین ترتیب در استراتژی هسته‌ای خود هم‌تراز آمریکا گردیده است. نکته حائز اهمیت در این دکترین گسترده‌تر امنیتی - حمایتی برای متحدین روسیه می‌باشد که برای دفاع از آنان کاربرد سلاح اتمی نیز در نظر گرفته شده است.

۸ احیای بخش نظامی

توجه به بخش نظامی و به‌ویژه صنایع نظامی اهمیت بسزایی پیدا کرده و به جرأت می‌توان گفت در بین رهبران قبلی روسیه و شوروی وی بیشترین توجه را به این بخش معطوف داشته است که باید به موارد ذیل اشاره نمود:

- احیای ۳۰۰ تکنولوژی صنایع نظامی دوران شوروی که در دوره ریاست جمهوری یلتسین به فراموشی سپرده شده بود؛

- تخصیص اعتبارات لازم برای بخش نظامی، فضایی و حفظ ایستگاه میر؛

- افزایش صادرات سلاحهای نظامی و تصمیم روسیه برای کسب جایگاه دوم در عرصه

صادرات تسلیحات در جهان؛

- آزمایشات نظامی از جمله موشکی و هواپیماهای جنگنده که می‌توان به آزمایش

موشک توپول اتمی و جنگنده بمب افکن Tu160 که اولین نمونه ساخته شده طی ۱۲ سال

گذشته می‌باشد و قادر است ۱۲ موشک کروزر را حمل نماید، اشاره نمود.

۹. مبارزه با الیگارش‌ی و فساد مالی

مبارزه با فساد و محدود کردن دامنه فعالیت الیگارش‌ی از جمله مواردی است که پوتین

همواره بر آن تأکید کرده است. وی معتقد است این امر می‌بایست از طریق قانونی اعمال گردد.

لیکن در حال حاضر در این مورد سکوت کرده و احتمالاً پس از تشکیل دولت این موضوع را در

دستور کار قرار خواهد داد. یکی از انتظارات جدی مردم از پوتین نیز مبارزه با فساد و الیگارش‌ی

می‌باشد.

ب) بُعد سیاست خارجی

۱. اولویت بخشیدن و توجه به کشورهای مشترک‌المنافع

طی ماههای اخیر توجه روسیه به کشورهای مشترک‌المنافع افزایش یافته و این کشور تحولات منطقه مذکور را با حساسیت بیشتری پیگیری می‌نماید که به‌طور کلی در جهت نزدیکی و وابستگی هرچه بیشتر کشورها به روسیه و کوتاه کردن دامنه نفوذ غرب در این منطقه می‌باشد که می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد:

- مخالفت روسیه با پیوستن کشورهای مشترک‌المنافع به ناتو. پوتین با اظهارات خود مبنی بر اعلام آمادگی روسیه برای پیوستن به ناتو (که بسیاری به اشتباه آن را به‌عنوان تسلیم روسیه در برابر غرب تفسیر نمودند) در واقع آمریکا و کشورهای عضو در این اتحادیه را به حالت انفعال انداخت، زیرا پاسخ غرب مشخص بود که همان مخالفت با عضویت روسیه می‌باشد که تحقق آن به‌طور طبیعی ماهیت وجودی ناتو را زیر سؤال می‌برد. وی در سفر خود به اوکراین ضمن اذعان به این تاکتیک اعلام کرد که روسیه نسبت به عضویت کشورهای مشترک‌المنافع از دیدگاه امنیت ملی خود می‌نگرد و اجازه نخواهد داد ناتو به مرزهای روسیه نزدیک شود.

- اظهارات ایوانف دبیر شورای امنیت روسیه مبنی بر آنکه سیاست گذشته روسیه در قبال کشورهای مشترک‌المنافع براساس منافع و مصالح روسیه نبوده و وی صریحاً اعلام کرد کشورهای مشترک‌المنافع که تصمیمات خود را بدون نظر مسکو اتخاذ می‌کنند می‌بایست عواقب بعدی آن را نیز بپذیرند؛

- مصوبه شورای امنیت ملی روسیه راجع به دریای خزر و تأکید بر حل آن توسط کشورهای منطقه، مخالفت با حضور کشورهای خارجی، معرفی نماینده ویژه رئیس‌جمهور در امور خزر، تشکیل دفتر ویژه خزر؛

- اتخاذ و پیگیری سیاست قفقاز ۴ که ضمن مخالفت با هرگونه دخالت خارجی، روسیه خود را نیز نه به‌عنوان کشور ثالث بلکه به‌عنوان کشوری در چارچوب حوزه قفقاز قلمداد نموده است؛

- عقب‌نشینی قزاقستان از موضع قبلی خود و اعلام نخست‌وزیر قزاقستان مبنی بر امکان تجدیدنظر در مورد خط وسط در دریای خزر؛
- طرح ایجاد ارتش ۳۰۰ هزار نفری با مشارکت روسیه و بلاروس و استقرار آن در مرزهای دو کشور با کشورهای خارجی.

۲. اتخاذ سیاست خارجی تهاجمی

- آزادی واسیلی کونولوف پارتیزان جنگ جهانی دوم از سوی دیوان عالی لتونی در نتیجه تصمیم قاطع روسیه صورت پذیرفت. پوتین شخصاً طی نامه‌ای به‌عنوان رئیس‌جمهور لتونی ضمن درخواست برای آزادی وی، سرنوشت روابط دو کشور را به وضعیت کونولوف منوط کرد. این اولین مورد حمایت از یک شهروند روسی در این سطح می‌باشد؛

- حمله به کشتی ماهیگیری ژاپن در آستانه سفر نخست‌وزیر آن کشور به روسیه که حاکی از قاطعیت روسیه بوده که حتی در آستانه انجام این سفر مهم حاضر به معامله بر سر اصول خود نیست. لازم به ذکر است سفر نخست‌وزیر ژاپن به روسیه اولین سفر خارجی وی به حساب می‌آید؛

- پوتین در ملاقات با نخست‌وزیر ژاپن اجازه طرح گفتگو پیرامون جزایر مورد مناقشه را به وی نداد؛

- اعتراض وزارت امور خارجه روسیه به ساخت ایستگاه رادار آمریکایی در نروژ در نزدیکی با مرز روسیه که آن را نقض قرارداد پدافند ضد موشکی نامید؛

- پوتین در سفر خود به انگلیس یکی از اهداف سفر خود را مطلع ساختن یکی از رهبران غرب در مورد موضع روسیه در رابطه با تصویب قرارداد استارت ۲ و برنامه‌های آمریکا برای ایجاد سیستم ملی پدافند ضد موشکی اعلام کرد. وی افزود این امر به‌طور مستقیم با کشورهای غربی مرتبط است.

ج) مواضع روسیه نسبت به جمهوری اسلامی ایران

در این خصوص می‌توان ادعا نمود که روسیه بیش از گذشته خود را از فشار غرب برای محدود ساختن همکاری با جمهوری اسلامی ایران رها ساخته و تاکنون نشانه‌هایی در تأیید این امر وجود دارد:

- تغییر رأی روسیه به نفع جمهوری اسلامی ایران در کمیسیون حقوق بشر سازمان ملل متحد که برای اولین بار صورت می‌پذیرد؛

- اعلام آمادگی وزیر انرژی اتمی برای ساخت نیروگاههای اتمی بیشتر در جمهوری اسلامی ایران؛

- اظهارات وزیر امور خارجه روسیه مبنی بر حمایت روسیه از تشکیل سیستم جهانی کنترل و عدم اشاعه فن‌آوری‌های موشکی که پاسخی به آمریکا در مورد اعتراض به همکاری‌های روسیه و ایران در زمینه همکاری‌های نظامی، قابل ارزیابی است.

مردم روسیه طی یک دهه از ضعف و عدم اقتدار دولت رنج می‌برند و احساس سرخوردگی و حقارت به آنان دست داده است. اقدامات پوتین تاکنون حاکی از حرکت وی در جهت التیام این درد و نشان دادن چهره‌ای مقتدر و قدرتمند از روسیه در ابعاد داخلی و خارجی می‌باشد. به‌طور خلاصه سیاست و خط‌مشی اصلی پوتین را می‌توان در یک جمله یعنی: ثبات سیاسی و اقتصادی، سیاست خارجی تهاجمی، اقتدارگرایی، قانون‌گرایی و مبارزه با فساد بیان کرد.

علی اکبر بابا

شپوهنځي ګاه علوم انساني و مطالعات فرېنجي
پر تال جامع علوم انساني